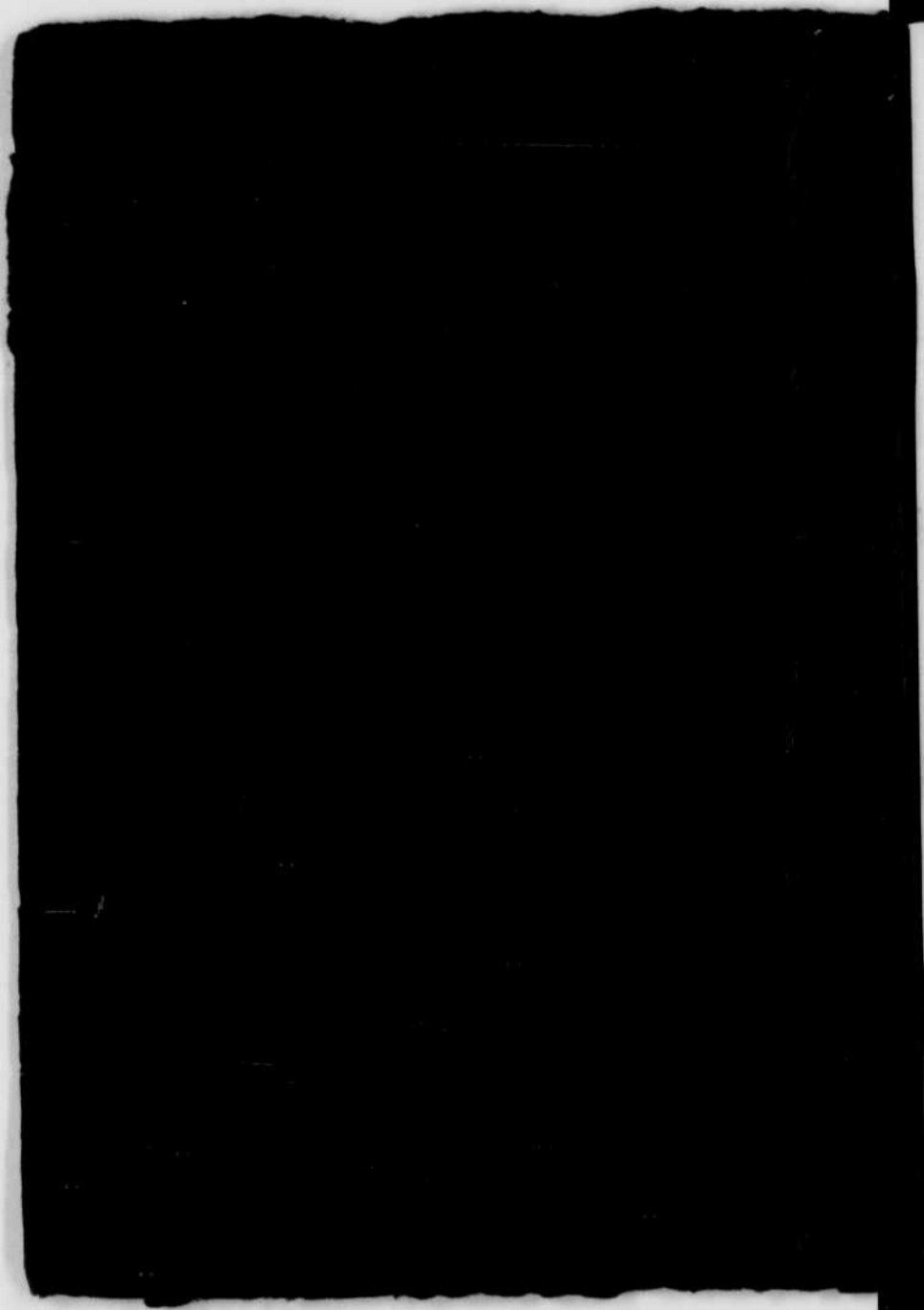
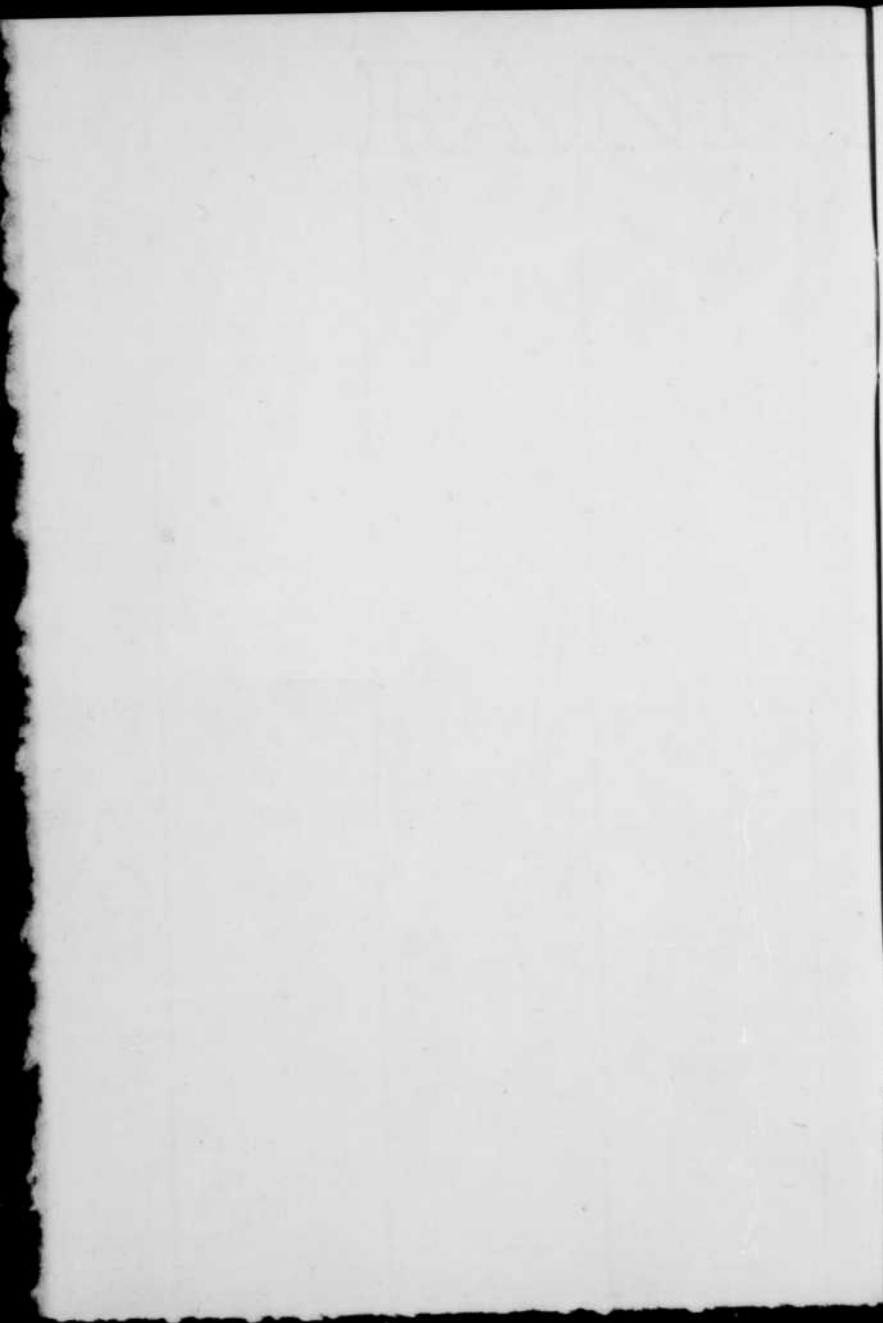

401 d

HET BOEKBINDEN
ALS LIEFHEDBERIJ.

II. 14

HET BOEKBINDEN ALS LIEFHEBBERIJ.

...

INLEIDING.

Waar het doel dezer tegenwoordige tentoonstelling is, de handvlijt te bevorderen en dus de lust aan te kweeken om thuis met weinig kosten nuttig bezig te wezen, daar meende het Comité en zeker niet ten onrechte, dat daarvoor ook zeker in aanmerking komt het BINDEN van een boek of tijdschrift. Iedereen kan tegenwoordig voor weinig geld goede boeken koopen. Een bibliotheek van enkele mooie werken is een groote schat, en voor hen die ze niet gebonden bezitten, is het een nuttige en aangename ontspanning die zelf in te binden in de vrije uren die men heeft.

Het doel van de tentoonstelling is daartoe op te wekken.

Dit boekje en deze uitstalling samen, laten zien, hoe men met weinig geld en wat goeden wil om eens wat te probeeren, ook heel veel kan bereiken. Zoo is dit boekje een kleine handleiding voor eerst-beginnenden, het dient om met behulp van het tentoongestelde, duidelijk te laten zien, wat men doet. Het overige moet door oefening komen. Eerst wat teleurstelling als het niet direct gaat, maar spoedig heeft men de slag wel beet, tenminste voor hem of haar die van knutselen houdt, anders... hoeft men niet te probeeren en bij alles zij men precies en netjes in het werk, één vuile vinger bederft het geheele uitzicht van het boek.

Wat de werkwijze betreft, die ik zoo eenvoudig mogelijk aangaf, enkele vakmannen zullen misschien wel meenen dat het anders beter gaat, en gaarne geef ik zulks bijvoorbaat reeds toe. Alleen zóó als het hier beschreven is, meen ik het gemakkelijkst om te begrijpen en na te doen, dat is de hoofdzaak.

De letters in den tekst slaan op de tentoongestelde boeken en modellen.

In de glazen stolp heb ik nog eenige boeken tentoongesteld, in half en heel leder gebonden en versierd volgens Engelsche stijl. Voor een liefhebber, vertrouw ik, een paar kunstwerken. Voor een leek het bewijs, dat er nog wel wat meer in het boekbinden zit, dan wat in dit boekje te vinden is; misschien een aansporing om wat verder te gaan dan enkel een linnen band. Bij werkelijk liefhebberij komt de handigheid van zelf, en dan wordt aan het doel van de tentoonstelling beantwoord en zijn er tevens enkele meer die werkelijk iets voelen voor het boek en zijn band.

HET BOEKBINDEN.

Het eerste werk voor het binden van een boek is het **VOUWEN**. Dit komt bij den liefhebber niet voor, aangezien noch boekwerk noch tijdschrift ongevouwen geleverd wordt.

Model **A** geeft echter een denkbeeld hoe een blad gevouwen wordt. Hiervoor treedt echter in de plaats het **LOSMAKEN** van het te binden werk. Tijdschriften hebben meestal koperen of stalen nietjes, die men voorzichtig verwijderd; bij ingenaaide boeken snijdt men van binnen het garen in ieder vel door, haalt de vellen van elkaar en verwijderd mogelijke lijm- of stijfselkanten, model **B**. De omslag moet zoo mogelijk behouden worden. Eventueele losse kaarten of platen, worden ingeplakt in den rug van het werk, op de wijze als model **C**¹, hierbij moet rekening gehouden, hoeveel van het boek zal worden afgesneden, wat meestal niet meer is dan dat aan de drie kanten de vellen allen geraakt worden. Steviger is nog om de

platen aan een strookje linnen of papier aan te hangen en dan om het blad te plakken, zie model C². Platen enz. plakt men steeds rechts eventueel het onderschrift naar buiten. Daarna dient men nog na te zien of alles compleet is volgens de pagineering.

Nu wordt de NAAIBANK opgezet als model D. Eerst komt het boek tusschen de 2 persplanken in de pers om gezaagd te worden. De verdeeling is hiervoor, aan kop en staart een kettingsteek, die ongeveer één cM. binnen de snijmaat moet vallen, en de overige ruimte daartusschen wordt in 4 deelen (voor drie touwen) of bij grootere werken in 5 deelen (voor vier touwen) verdeeld. De kettingsteek wordt slechts even ingezaagd, de andere steeken moeten dieper wezen om het touw op te kunnen nemen. Model E. Bij het NAAIEN legt men het boek links op de bank, kop naar voren, laatste vel naar boven, zoodat men met de linker-

hand de vellen opneemt, in het midden opent en dan tegen het touw aanlegt. Men beoordeelt naar het aantal vellen, welke dikte garen men moet nemen, opdat later de rug niet al te dik wordt. Hierbij is verder ondervinding de beste leermeesteres en desnoods wordt het boek nog eens los gemaakt en nog eens opnieuw genaaid. Bij het naaien begint men rechts in de kettingsteek. Eerste steek naar binnen, rechts van het eerste touw weer uit, links weer in naar de tweede steek enz. Dan bij de kettingsteek uit en daar weer in het tweede vel en op dezelfde wijze terug, en dan rechts de twee uiteinden aaneen knopen. Zoo naait men nu blad voor blad heen en weer. Bij iedere kettingsteek verbindt men de vellen nog eens om elkaar, door eenvoudig eenmaal onder het vorige blad door te halen; bij het laatste vel hecht men af. Hierbij is op te merken dat het naaien eigenlijk te ingewikkeld is om zoo op het eerste gezicht uit te voeren, zelfs al beschouwt

men het bijgevoegde plaatje nauwkeurig.

Een paar lessen bij een vakman of wel slöjdonderwijzer zullen hier zeer voldoende blijken. Na het naaien worden de touwen doorgesneden, maar zóó dat aan het boek aan weerszijden ieder touw minstens 5 c.M. over heeft.

Nu moeten de SCHUTBLADEN worden opgeplakt. Men snijdt die zoodanig, dat ieder schutblad eenmaal toegevouwen, de grootte heeft van het boek, smeert beide bladen ongeveer een halve c.M. aan met stijf sel en plakt die aan de rugkant op het boek, gelijk met de kop.

Nadat het boek aan de kop gelijk gestooten is, zoodat de vellen aan de kop-snede gelijk zijn, en de rug goed vierkant is, wordt het boek GELIJMD d. w. z. dat men den rug goed met lijm insmeert echter de losse eindjes der touwen moeten vrij van lijm blijven. Daarna moet het blijven drogen tot de lijm hard geworden is, waarna dan de vrijgebleven eindjes touw worden uitgevlast.

Model **E** laat tevens zien hoe een boek er dan uitziet.

Voor het **SNIJDEN** van het boek is er wel een vrij eenvoudig werktuig, als model **G**; echter is het hiermede toch nog al een lastig werk, dat veel handigheid vereischt en is het meer aan te bevelen om met het boek zóó gereed, aan een boekbinder-vakman te vragen met de machine het te snijden.

Heeft men een dun boekje of brochure, dan is het mogelijk dit zelf te snijden; men meet met den passer af waar men snijden wil, legt hierlangs een liniaal, en snijdt dan met het mes daarlangs af. Zie model **I**.

Waar bij alles slechts de eenvoudigste en geschiktste handeling wordt aangegeven, daar komt voor de versiering der snede alleen in aanmerking het **KLEUREN** en **SPRIKKELLEN**, hoewel het voor de hand ligt, dat men ook alweer bij een boekbinder-vakman de snede wel kan laten „vergulden”. Voor het kleuren

neemt men gewone waterverf en strijkt die met een sponsje of kwastje op de snede. Wie in het bezit is van een verfdoos, voor houtkleuren, komt hiermede ook zeer goed uit. Tegen het inzuigen der verf is het echter noodig, het boek tusschen twee planken stevig in de pers te zetten, en de spons vooral niet te vochtig te nemen. Voor het sprikkelen kan, indien men die soms heeft, de sprikkeldoos te baat genomen worden en bij gebrek daar aan is ook reeds een stukje grof gaas en een oud hard borsteltje voldoende. Het boek komt ook hierbij in de pers; de verf wordt met een weinig dunne stijfsel vermengd.

Nu volgt het RONDKLOPPEN, waarbij het boek vlak wordt neergelegd op een steen of houten plank, men slaat de rug aan beide zijden naar voren over, waarna men met de hand de ronde vorm er aan bijwerkt. Wenschelijk is, de harde gelijkde rug eerst iets vochtig te maken.

Model J.

Dan komt aan de beurt het **KNEPEN** wat voor de latere vorm van het boek van het grootste gewicht is. Daartoe zet men het boek tusschen twee planken in de pers, zoodanig echter dat de planken zooveel van de kant van den rug afblijven, als het bord voor den band dik zal worden. De pers wordt zeer stijf aangedraaid, en met den hamer slaat men van uit het midden van den rug de vellen geleidelijk naar buiten om. Model **K**, laat duidelijk zien hoe het boek in de pers moet en hoe het gekneept wordt.

Vervolgens snijdt men de **BORDEN**, waarvan men voor het kneepen reeds de dikte bepaalde naar verhouding van de dikte en grootte van het boek.

Het snijden gaat als in model **I** is aangegeven. Hierbij rekent men de overstekende boven- en onderkant op 2-5 mm. de voorkant in evenredigheid iets meer; ook naar gelang van de grootte en dikte van het werk.

Voor het **DOORTREKKEN** teekent men

nu op de borden af, volgens het boek waar de touwen zitten, en prikt daar voor ieder touw met een priem, een gaatje schuins naar binnen en van binnen weer naar buiten; de opgevlaste touwen worden met stijf sel doorweekt, naar achteren en dan weer naar voren doorgehaald, alle drie stevig aange trokken en dan van buiten langs het bord gelijk afgesneden.

Daarna zet men het KAPTAAL op. Men maakt zich dit zelf door om een stukje touw een wit of gekleurd lintje te plakken met stijf sel. Dan smeert men de kop en staart van den rug aan met lijm en plakt zoo het kaptaal vast.

Op den rug zet men nu een stuk grijs dun bord ter lengte van de borden en zuiver evenbreed als de boekrug. Met de hand buigt men dit hol, smeert de lange zijde met wat lijm aan, zoodat de rug op het boek vastzit. Zie hiervoor model L.

Wil men den rug met RIBBEN ver-

sieren, dan plakt men eenige strookjes dun bord op elkaar en snijdt hiervan strookjes ter breedte van 2 mM. ongeveer, De rug wordt dan in 6 vakjes verdeeld voor de 5 ribben, Het onderste vak moet het grootste wezen; b.v. één half tot één c.M. groter.

De rest van den rug verdeelt men dan in 6 gelijke deelen en plakt de ribben óp iedere verdeelstreep.

Hiermede is het boek afgeloopen, en komt men aan den band, waarvoor men eerst het materiaal snijdt. Bij half linnen zonder hoeken en bij heel linnen met hoeken, rekent men het linnen op het plat als één derde van de geheele breedte, en de loodlijn van de hoek gelijk aan de breedte van het linnen op het plat. Natuurlijk laat men het linnen iets breeder om het papier er over heen te plakken. Het linnen wordt met dunne lijm aangesmeerd, dan om het boek getrokken, gelijk verdeeld, en terwijl men borden en rug achteruit haalt ingeslagen. Zie

hiervoor model **M**. Bij een ribbenrug moet men voor het inslaan, de ribben goed instrijken met een vouwbeen. De hoeken worden opgezet, schuin afgeknipt en dan links en rechts ingeslagen. Hiervoor ook model **P**. Verder zet men met de liniaal en vouwbeen een lijn op ruglinnen en hoeken n.ml. hoever het op te plakken papier komt; men snijdt dit nu op maat en plakt ook dit op. Model **N**. Voor heel linnen en heel papieren banden blijft de bewerking hetzelfde.

Voor al bij het afwerken van het boek komt het op **NETHEID** aan, daar de minste vlek op het linnen, een scheur in het papier, lijm van buiten, of een vuile vinger op de snede, het uitzien geheel bederft, en soms ook wel alle lust tot verder gaan beneemt.

Ten slotte komt nu het **AANPLAKKEN**, waarbij men het schutblad met dunne lijm aansmeert en tegen de band plakt, daarbij alles flink aanwrijft, ook speciaal in de kneep van het boek. Men

late het even open drogen, en slaat dan toe, om de andere kant evenzoo aan te plakken. Is dus eigenlijk het boek nu klaar, dan zette men het boek in de pers tusschen twee planken, maar niet al te zwaar; en na pl. m. één uurtje drogen is het boek dan geheel gereed.

Zoo behandeld, heet het boek **GEBONDEN MET DOORGETROKKEN BAND**. De bedoeling is wel duidelijk.

Voor ik overga tot de bespreking der verschillende wijzen van versiering der banden, is er nog een ander „binden” te behandelen n.l. dat waarvoor men van den uitgever de losse band bekomt bij het werk, hetgeen meestal gebeurt bij tijdschriften, of boekwerken die in afleveringen verschijnen. Voor deze werken blijft de behandeling van het boek tot en met het knepen hetzelfde, alleen de touwen worden iets korter afgeknipt. Bij het snijden van den boekbinder-vakman, is het nu noodig den band mede te nemen. Bij het zelf snijden rekent men van onder

en boven een overstekende kant van 2—5 m.M. ook al naar gelang van formaat en dikte van het boek.

Van voren wordt het boek even breed, als het bord van den band breed is, want men zal bemerken dat door het knepen het boek zooveel in breedte verliest als juist de voorkant uitmaakt. Na het knepen plakt men over den rug met stijfsel een stuk gaas of katoen iets korter dan het boek, doch aan beide zijden een 3 c.M. breeder dan de rug. Men maakt nu den rug van den band rond, legt het boek er passend in, smeert het voorschutblad en tegelijk het gaas of katoen aan met lijm, en slaat dan de band toe; evenzoo het achterschutblad, waarna het boek weer tusschen planken in de pers komt. Heeft men dikke boeken dan is het wenschelijk op den boekrug een huls te plakken van taai papier, welke vóór het inhangen, aan den rug van den band wordt vast gelijmd, z.g. Engelsche rug, model O. Dit geeft aan het boek een grootere stevig-

heid en sterkte. Deze laatste wijze van binden, om het boek in den lossen band te zetten, heet een INGEHANGEN BOEK.

Ik heb nu de beide wijzen van binden besproken, en hoewel ik niet mede ga met hen die zonder meer de ingehangen band veroordeelen en als onsoliede afkeuren, zelfs met de Engelsche rug, toch beveel ik voor den liefhebber den doorgetrokken band het meest aan, ook om reden het vrij moeilijk is een goed „passenden” lossen band te maken, en bij alles heb ik getracht het meest eenvoudige aan te bevelen.

Tot besluit nu nog even over de VERSIERING van den band, aan de hand van de modellen, waaruit ook eigenlijk wel alles zelf is af te leiden.

De versiering is op zich zelf onnoodig, maar in ieder geval moet men op de rug minstens den titel van het werk kunnen lezen. Daarvoor kan de titel van den omslag goed dienst doen, zie model Q. Is die verloren gegaan, dan kan men als

model **R** te werk gaan en zelf schrijven of teekenen.

De omslag kan ook als plat dienst doen, als bij model **T**. Een gekleurde snede staat vaak zeer goed, mitsdien goed passend bij linnen of papier. Hiervoor en voor de geheele afwerking van den band is een begrip van smaak altijd noodig. Zonder bepaald „versieren” geven modellen **U** en **V** toch ook te zien hoe men met een enkel vouwbeen en liniaal in blind al tot iets kan komen.

Een band in perkamentpapier is niet sterk maar geeft een ruim veld voor versiering; perkamentlinnen is veel sterker, als model **W**.

X geeft eens aan wat b.v. met sprikelen is te bereiken, **Z** hetzelfde voor hen die aan houtbranden doen.

Inderdaad voor hen die liefhebberij hebben ligt een ruim terrein open om zelf te probeeren met weinig iets goeds te maken; goed en netjes kan het altijd wezen, hoe eenvoudig het ook is. Voor

hen die verder willen doorgaan, komt dan het werken in leer met als versieringswijze de handverguldung; van het eenvoudigste, het zetten van den titel in goud op den rug, tot de geheel versierde boeken als onder de stolp. Voor diegenen echter is te veel dan nog te leeren dan wat in dit boekje is opgegeven, maar dan zal het boekbinden niet meer als liefhebberij te noemen zijn, maar wordt het een kunstnijverheid vak.

Gedurende deze tentoonstelling zal er gelegenheid zijn des Woensdags- en Zaterdagsmiddag van 2 tot 5 uur mondeling nog verdere vragen te doen, wat ik vertrouw, dat met deze uitstalling en met dit boekje enkelen zal kunnen opwekken tot een nuttig tijdverdrijf.

F. C. PROOST,
LID DER FIRMA J. BRANDT & ZOON,
Boekbinderij,
AMSTERDAM.

MEI 1909.

VOOR DEZE UITSTALLING WERDEN
WELWILLEND AFGESTAAN:

DE WERKTUIGEN

DOOR DE
FIRMA WED. F. HERFKENS & ZOON,
BREGITTENSTRAAT 7,
UTRECHT.

BRANDAPPARAAT,
HOUTVERFDOOS ENZ.

DOOR DE FIRMA SINDERAM & Co.,
HEERENGRACHT 358,
AMSTERDAM.

MATERIALEN

DOOR DE ERVE WIJSMULLERS
PAPIERHANDEL,
HUIDENSTRAAT 26,
AMSTERDAM.

